

Иван Вазов

Грамада

Поема из шопския живот

Залюбил е млади Камен
Цена хубавица,
И за Цена се милее
Негова душица.
Но не че тя има наниз,
Скъпи огърлици,
Свила ръбени сукмани,
Три върви жълтици.
Не че Цена е прочута
И кметова щерка,
И че бащино ѝ имане
Няма брой, ни мярка;
Но че тя е паметлива
И добра в сърцето,
И защото има очи
Сини кат небето;

И че злато той ще има,
Кат работи честно –
Дор е челяк млад и здрав,
Сичкото е лесно –
Но невеста който търси –
Харно да се вира,
Че веднъжка челяк либи
И веднъж избира.
И Цена е либе свое
Камена избрала:
Нему първен от глава си
Цвете е подала.
На тлъки и по седенки
Двамата се срещат,
По празници на хорото
Един с друг се фашат.
И на извора студени,
С менци кат отива,
Тя го види, че я чака
Вода и дава да напива.
Утром, къде изгрев-слънце,
Там ще го намери,

По вечеря той я чака –
От любов трепери.
По котлите й, като дрънкат,
Че е тя угажда,
По гласът я той разбира,
По стъпките сяща...
Любов – тая сладка мъка,
Кой не е я пашал?
Нейни радости и пламен
Кой не е усящал?
Кое младо, кое живо
Тъй не е любило?
Чие сърце в гърди жежки
Силно не е било,
Кога либето да дойде
Часът приближавал,
И всяк един шум душата
Стряскал и смущавал:
И вятърът слаб, що вее,
И листът, що шъпне,
И гадинката, що мърда, –
Правяли да тръпне!
В любов, песни и въздишки
Дните им минават,
Заран, вечер не делят се,
Ноще се сънуват.
И не вярват, че в живота
Има и зла среща,
И че злото ще отрови
Ясна им надежда.

* * *

А богат е Ценин баща,
Богат и имотен:
Брави има две хиляди
И коне петстотин.
Нивята му, лозята му
Мъчно се измират,
Горите му не се знае

До де се простират.
Има злато много – йоще
Има да сдобие –
Царски данък – пот сюрмашки
На полвина крие.
Той, казуват, бил приятел,
С люти Пашаджика –
Кога идавл му на гости –
Черпял го с мастика.
И богат е Цеко много –
Другар на хайдуци –
Има челяд многобройна:
Деца, снахи, внуци.
Всякокой тачи го, че той е
Кмет и чорбаджия;
До година, живота да е,
Ще стане хаджия.
Всякокой на крака му става,
Кога заминува,
А псувните зад гърба си
Цеко ги не чува...

И не ще той за щерка му
Камен да се блазни,
Хорски думи го ядосват
И слухове разни.
„Тоя пъси син проклети,
Дига яд в сърце ми:
Нивга Цековата щерка
Няма той да земе!
Срам ми иде, щом помисля...
Не може да бъде!“
Тъй си дума Цеко стари
И щерка си съди:
„Мари Цено, лудетино,
Мари луда дъще,
Я послушай що се бѣбри
По хорските къщи!
Стига си ти по седенките

С Камен бесняла,
Заран, вечер на извора
Със него гълчала,
Че той не е мъж за тебе,
И мен не приляга –
Че е Камен сюрмах-просяк,
Гол като тояга.

Камен няма в мойта къща
Зет да се натика,
Дор татко ти на свет ходи
И Цеко се вика!“

* * *

Тъжи Цена синеока
И често въздъхва,
Радостта и във сърцето
Зе веч да заглъхва.
Не я пущат на извора
За вода да иде,
Както други път не смее
Камена да види;
Не смей с него на хорото
Редом да се фане,
Нито с Камена на пътя
Сама да остане,
Че я страх от бащин поглед,
Цеко зле се кани:
И за него и за нея
Лошо ще да стане.
А пък Камен се учудва,
Душа му се стяга;
Що е Цена тъй сърдита,
Що от него бяга.
На извора я запитва,
На хорото следва,
А тя нищо не отвръща,
Бегом го погледва.
Тежко става на сърце му,

Ще му се да плаче,
Момите го пък задяват,
Че тя го не рачи...

Кахъри се като гледа,
Майчица му стара:
– „Не грижи се, синко мили,
Туй ще се прекара.
Цена шерка е богатска,
Прилика не е ти.
Здраве да е, има йоще
Моми по-напети.
Злиби ти друга, синко,
Дето да те либи,
Ти невеста избери си
Из нашите колиби.“

– „Друга, мале, как да либя?
Сърце ми е тамо...
Ох, недей ме, остави ме,
Мъчно ми е, мамо.“

Ходи, лута се замислен,
Нищо го не радва,
Младостта му, силата му,
Губи се, пропадва.

Иска му се да изкаже
Колко той страдае,
Да се сърди, да се плаче,
Но кому – не знае.

Пред другарите не смее,
Бяга от момите...
Една вечер късно среща
Цена под върбите.

Той я фаща за ръката
И смутен попита:

– „Що ме, Цено, ти забрави?
Що ми си сърдита?
Що ме вече не обичаш?
Имот ли че нямам?
Зарад тебе, Цено мила,
Целий свят превземам!
Или имаш друго либе?
Истина ли, Цено?
Та сърцето ти станало
Толкова студено?“
– „Ох, Камене, фани вяра:
Не ти съм сърдита,
Нито друго либе имам, –
На злато съм сита.
Ами татко ми не дава
С теб да се намеря,
И се люто той закая, –
Сякога треперя!“
– „Какво думаш, Цено? Тъй ли?
Не съм бил измамен!?
Да бягаме с тебе двама!“
Извика млад Камен.
– „Да бягаме!“ рече Цена,
С бузи запламтели,
Па притисна го до гърди
Млади, затуптели.
– „Да бягаме!“ шушне Камен,
„Зад гори, далеко...
Аз съм юнак, ще те нося,
Ти си пиле леко!“
Сгласиха се, заклеха се
И двамата млади:
Утре вечер от туй място –
На-прек, през ливади...
Де ще идат? Що ще правят
По людска чужбина,
Непознати и бездомни,
Без свой, без роднина?
Те не мислят, те треперат,

Те не питат: дека?
Стига само да са двама,
И далеч от Цека.
Върнаха се за вечеря
Смутени, честити,
Цена не смей да погледне
Татка си в очите.
Страх я омисъл в сърце му
Тя да не възбуди,
В устата си троха хлебец
Не можа да гуди!
След вечеря три метаня
Тя стори и ляга...
Цяла нощ сънува, мисли,
Че с Камена бяга.
Утринта премени скъпи
Тя скритом прибира,
Вечер хладен мудро иде,
Сърце и премира.
Тя изглежда за път сетен
Тези гори, долини,
Дето е минала толокоз
Хубави години;
Де оставя своята рода
И дружки си драги,
Извори, хора, седеники
И спомени благи.
И й се чини, че ги гледа
Първи път тогава...
С бащини си дом, огнище
Тихом се прощава.
Кога Камен туй обади
На своята майка,
Тя набърчи чело старо
И горко завайка:
– „Какво казваш ти – да бягаш?
А бре синко, мама!
Ти не знайш ли Цеко кой е?
Че връщане няма?

Ти оставяш мене стара.
Кой ли ще да рачи
Да ме гледа? Кога умра
Кой ще ме оплачи?“
А пък Камен люто мисли,
Нищо не отвръща,
И сълзи си да не рукнат
Той едва преглъща.
Майчини го думи мъчат –
Те са прави думи –
И му падат на сърцето
Тежки, кат куршуми.
Мило му е, страшно му е,
Съвестта го бори,
Кат оногоз, дето иска
Убийство да стори.
Но спомни си той за Цена!
Тя го сега чака
Под върбите и се чуди
Защо той протака!
Тя ще мисли, че той с нея
Безбожно играл е,
Ил че майка си за нея
Не смей да прежали.
Срам го фана. Той не знаел,
Че бил с душа слаба!
Бащин нож втикна на пояс
И пушката грабна!
– „По тоз час да се намерим
С Цена сме думали!
Дай ръката да целувам,
Па прощавай, мале!“
И остави майка мила
И тръгна във мрака
И пристигна при върбите,
Дето тя чака.
„Да вървим!“ си казаха
Двете души верни
И тръгнаха мълчаливо

Към горите черни.

* * *

По туй време у Цекови
Веселие става:
Халит ага с Пашаджика
Цеко угощава.
Халит ага – арнаути,
Цеков стар приятел,
Много пакости от него
Е светътъ изпитал.
Доде бил е кър-сердарин,
Селата пищяли,
Кокошките и маслото
За него държали.
Свитата му цяло село
Не можело да смести,
В три години трийсет и две
Моми обезчести!
Пашаджик – бич на селата
Може да се каже:
Десет годин бил разбойник,
И сега е даже.
Вай, на колко християни
Изгори душата!
Сичко, що сбере, плячкоса,
Дели го с пашата.
Пушката му е мерила
Вързани селяци,
Сабята му е рязала
Деца пеленаци.
До сто сламника запалил
И два мънастиря,
От де минал – прах и пепел
той оставял диря.
Тая вечер са на гости
Тука и двоица,
Че е Цеко кмет и има
Щерка хубавица.

Цековата къща тям е,
Като бащиния,
Цена беше ги черпила
Със върла ракия.
Веч трапезата раздигат,
Гости чакат Цена
Да се яви с бял презръчник
И с вода студена,
Да им стои „диван-чепраз“,
Да им шъта тука,
А на Цеко синовете
Пълният два чибука.
Но не иде! Де е? Тщетно
Искат да налучат,
Към вратата често гледат
И мустаци сучат.
Втурнаха се ратаите
Вътре, като хала,
И викнаха уплашени:
„Цена е бегала!“
– „Вай!“ изрева дъргия Цеко
И глухо изпъшка,
Със кого е тя бегала
Сети изведнажка.
Запалиха фенерите,
Къщните се сбраха:
От конете най-бързия
За Цека избраха.
Грозно дърпа той мустаци,
Ядно бѣбри нещо,
Па към турци се обърна
И вика зловещо:
– „Халит-ага! Утре Цена
Роб ти я дарявам!
Пашаджико! Утре Камен
Курбан ти го давам!“
И поведе синове си,
Ратаи и шопи...
Той зе пушката на рамо,

А те – дълги сопи.
И разбуди се селото,
Залаяха псета
В улиците, де премина
Потерята с кмета.
Заранта на връх Балкана,
Под буките диви,
Камен с Цена сладко спеха
Румени, щастливи.
Те се нежно прегърнали,
От любов упити.
Над главите им запели
Славей гласовити.
И високо, до небето,
В таз гора далека,
Те забравят труд, неволи
И гнева на Цека.
Шумоли гората чудно
И врабците мали
С гласеца си будят двете
Либета заспали.
Цена бърже се озърна
Весела и пресна,
Видя гора, небе, хубост...
Планина чудесна.
– „Камене! Къде ще идем?“
Тя му тихо рече.
– „Не знам, пиле, но да вървим
Нейде на далече,
През тез бърда и висове,
Там, де слънце зайде,
Дето никога баща ти
Не ще да ни найде;
Дето нашта любов няма
Никого да сърди,
Та там, Цено, да отдъхна
На твойте гърди.“
– „Я чуй, Камене, там глъчка!
Гаче конски тропот!“

– „Потеря е!“ викна Камен
И грабна вързопът.
И фукнаха през гората,
Като сърни диви,
Гъсталаци не ги спират,
Ни урви ронливи.
Любовта ги окрилява
И страхът ги тласка...
А потерята отдиря
Шуми, вика, кряска.
Ала Цена от бяг, умор
На сила се влачи,
Ту назади се обръща,
Ту кат дете плаче...
Екна плачът на сърце му!
Но тук се не чака!
Тоз плач даде нова сила
На снага му яка:
С лява ръка той вързоп
И пушката зе си,
С дясна – либето през кръста
Грабна и понесе.
И пак бяга и пак тича
С товара си скъпи,
Лицето му, снагата му
Пот горещ ги къпи,
А потерята наваля,
Трепери букакът,
Цеко лети, като бесен
И реве да чакат.
Камен спря, погледна Цена
И тихо сложи я,
Вдигна пушката и рече:
– „Ще да го убия!“
– „Недей, либе! Татко ми е!“
Пушката изпука.
– „Бягай, бягай, отърви се!
Аз ще умра тука!“
– „Постой, вещице проклета!

Де го, де го оня?“
Викна Цеко лют, запенен
И скокна от коня.
„Чакай сега да ти кажа,
Дъще поразена!
Аз дойдох със сватбари
Тука да те жена!“
Той налетя въз щерка си,
Руса ѝ коса дръпа,
Търка ѝ снага с бича удря,
На гърди ѝ стъпа.
– „Де го сега бунтовникът?
Гонете го, дръжте!
А ти хайде назад дома,
Хайде, вярна дъще!
Там ви чака и двама ви
Сватба и венчило:
Тебе турско ратакинство,
Мъжът ти бесило!“
И кмет Цеко пак възседна,
Бодна гневно коня
И пред себе си разплакана
Цена с бич подгоня.
След ден той я в град изпрати
Да слуша Холита,
И писмо, че Камен ходи
По гори комита.
И тъй Цеко зли прокуди
Тез души, що любят,
Да се скитат, да се мъчат,
Доде се погубят.
Скоро село потрепера
От хобер злосмутен:
Цена станала туркиня,
А Камен хайдутин.

* * *

Зажалиха селяните,
И млади и стари,

Момите ги, сичките,
Зла слана попари.
Окаяха горко Цена
И съдба ѝ клета,
Окаяха, па простиха,
И проклеха кмета.
И за Камена жалее
Дружина му млада;
Тъжи старата му майка,
Тъжи и пропада.
Не понесе в старини си
Тоз срам, тез теглила,
Да ѝ рекат людски хора:
„Хайдутин родила.“
И умря тя, и заглъхна
Къщата ѝ вета;
Намразиха още повеч
Селяните кмета.
– „В Цека бяс влезнал е“, думат
Старците изкусни, –
„За греха му Бог въз нази
Огън ще да пусне.“
Три месеца дъжд не капна,
Стана страшна суша,
В черковата, по кръчмите
Глух ропот се слуша.
Всеу дважди по полето
На литий изскачат
И заляни пеперуди
В улиците скачат.
Слънце пали. Никой облак
По небе не бега,
Сеитбите изгори ги
Тая люта жега.
Води, реки пресъхнаха,
Жито се не мели;
Ето вече булгур само
Ядат две недели!
Всички казват: глад ще стане,

Скъпия голяма.
А от небе капка влажна
Няма се, та няма.
Мръщя се, поглеждат криво
Селяните Цека,
И поп Михо, кат се кръсти,
Казва им полека:
– „Не е край: таз поразия
Цеко я довлече:
Тоя човек чедото си
На дявола врене.
Той с поганци яде, пие
И със тях братува,
Всички теглим, нази мъчат –
Той само добрува.
Покрай него сички ние
Ще умреме гладни,
Суша да не бе станала,
Град щеше да падне!“
Злоба дига, дето мине
Цеко и се мерне,
Нещата страшни си нашепват
Баби суеверни.
Едни казват, че той ближал
С турците през пости,
Други думат, че му ходят
Дяволи на гости.
Змия да бе, Те я биха
С камъни пребили,
Вещица да беше, жива
Би я изгорили.
Ала Цеку що да сторят?
Те са всички слаби...
Той е силен и със турци
Бий, мъчи и граби.
Свикаха се селяните
В кръчмата на Желя –
Това беше после отпуск,
Във света неделя...

Беше там поп Михо стари
Със своите ближни,
Тимо Стамболлият, още
Анито стогодишни,
Старец в книгите изкусен,
(По-учен от попът:
И днес сички за съвети
На врата му хлопат);
Още – Ангел Двата – Гласа,
Питроп и старея,
Даскал Куздо, псалт черковен –
Бил при Доротея;
Там бе още Видул Влахът,
Пристигнал от скоро,
Кузман Колин и до него –
Ганчо Зелен Горо.
Здрав юнак, висок та жилият,
Със гърди космати.
Силата му, храбростта му
Де не са познати?
С дясна ръка мигом сваля
Четирима мъже,
Пушката му далеч бие,
Никога не лъже.
Казват, че той друг път ходял
С Минча Воевода,
Всички планини познавал,
Живял на свобода;
И че лани по Петровден,
Тамо в кукуруза,
(Между нас да си остане) –
Заклал Кьор-Юуза!
Направиха съвет таен,
Мислиха, кроиха,
Ум и сговор не им липса –
И скоро решиха.
На заранта, преди слънце,
Попът са затече
Под мишницата с патрахиля

И с старото светче.
Де отива толкоз рано?
При болни ли Дима,
Да му чете зарад здраве?
Или бродници от нейде
С молитва да гони?
Не, той нийде не отби се,
Нищо не продума:
На полето той излезна
И спря се при друма.
И застана срещу изток,
В земя кол побива,
Метна на врат патрахиля,
Светчето открива.
И зачете глухо попът,
Брада му трепери...
Молитва ли, клетва ли бе –
Той се начумери.
И отстъпи от колеца,
Наведе се леко,
Камък зе, фърли и рече:
„Проклет да е Цеко!“
От тогава край туй място
Кой мине, замине,
Се същите думи казва,
Се същото чини.
Пътник ли, овчар ли някой
Минува из друма,
Като хвърли камъка си,
„Проклет да е!“ дума.
И орачът, като кара
Воловете на нива,
Наведе се, хвърли, каже
И пак си отива.
И децата също правят,
Тамо кат се щурят,
И жените въз камъните
Камъни притурят.
Че клетвата стига она,

„Проклет!“ кой не каже.
Някой камъка си носи
Отдалеко даже!
Подир месец бе висока
Колкото камила,
Още месец – купчинката
Стана веч могила.
И грамадата от себе
Мърда и порасва,
И пътникът отдалеко
Веч я съпикасва.
Та расте, като по чудо,
Сама, като жива!
Убоя се Цековата
Душа нечестива.
И да спре не може Цеко
Ни с псувни, ни с глуми
Таз грамада да не расте
Със страшните думи.
Деня та е се в ума му,
Нощя я бълнува,
И трясъка от камъните
В съня си той чува.
По някога тайна сила
Към тамо го тика.
Той я види, тръпне, гаче
Тя на сън го вика.
Гаче всякой камък има
Уста, уши, очи,
И му дума: „Проклет! Проклет!“
И към него сочи.
И той бяга потен, тръпен...
На душа му грешна
Мир и радост веч не дава
Грамадата страшна.
Той стопи се. Лицето му
Бладнина покри го:
Гаче болест зла, невярна
Цека изсуши го.

И престаха селяните
С него да се сбират,
Нито зимат, нито дават –
Всички го презират.
В черковата, дето стъпи –
Отстъпват от него,
И родът му същи даже
Отблъсква, не ще го.
Гневът божи и той падна
На Цекова стряха:
Бедите го, злините го
Бързо сполетяха.
И смъртта в дома му първен
Зафана да треби:
В малко дни едно по друго
Три сина погребеш!
Гори пожар изгори ги,
Нивите му – слънце,
В житниците му не влезе
Жито нито зрънце.
Стоката му, стадата му
Болест ги изтръшка,
Къщата му по полунощ
Пламна изведнъжка!
И стана на пепел всичко:
Имот, стока, злато,
Богатството му разлетя се,
Гаче бе крилато.
А грамадата расте пак
Невидимо, тайно,
И камъни върху нея
Фърчат непрестайно;
Че когото Бог накаже,
Светът не прощава,
Че кой много търпи, тегли,
Много отмъщава.

* * *

Мисли, мисли дълго Цеко,

Търка си челото,
Па скокна, във град отиде,
Набеди селото,
Че то уж прибра скритом
Всяка нощ комити,
Че във него пушки имат
Дори и момите.
– „Бре, викна свиреп пашата,
Тук ги доведе,
И по-скоро бесилници
За тях издигнете!“
Затърчаха към селото
Люти заптиета,
Да ловят и трепят, дето
Им посочи кмета.
И дигна се олелия,
Ревнаха децата.
Турци с щикове и пушки
Ходят по къщата.
Извързаха, подкараха
Мъже, моми слаби...
Майки плачат и се молят,
Кълнат стари баби.
На поп Миха удариха
По нозе сто бича
И го погнаха пред сички
Кървав, бос да тича.
Зарадва се Цеко много,
Че със тез джелати
За тъмница и бесило
Толкоз душ изпрати.
Изплаши се цяло село!
Зло настана време!
Кой знай, може да дочакат
Злини по-големи;
Че не далеч, зад горите,
Две царства се бият:
Зло е турци ако паднат,
Зло ако надвият!

Страшни слухове достигат,
Сичките треперят.
Дума се, че тамо трепат
Де кого намерят;
Че де стъпяля нога им
Светът пропищява:
Черкови, села, градища –
Сичко пепел става!
И че и за тяхно село
Ред скоро ще доде:
Люти Пашаджика въз него
Двеста души води,
Двеста души арнаути
И голи черкези...
Никой не смей по работа
На вѣн да излезе.
Само Цеко весел бива
И страх не усеца:
Пашаджика с четата му
Готови се да среща,
Че го Пашаджика обича,
Цеко нему свой е.
„Нека сички да познаят
Сега Цеко кой е!“
И се готви той селото
Сам си да запали.
Изведнѣж се вест разнесе:
„Турците бегали!“
„Турците бегали!“ казват
Майка на децата;
„Турците бегали!“ дума
Синѣт на бащата.
„Турците бегали!“ сички
Викат и разгласят;
Из дом в дом, из хижа в крѣчма
Тая вест разнасят.
Чу се, че казаци идат,
Не биле далеко...
Усмихна се цяло село

И побледня Цеко.
Развълнува се селото,
Клепало удари,
Събраха се в двор черковни
И млади и стари.
Допитват се как да срещнат
Те драги гости,
И чудят се и не знаят, –
Че са хора прости.
Сетиха се, повикаха
И дядо Антона,
Че е стар човек и мудър
Като Соломона;
Че знай книга и тълкува
Календаря вечни;
Много патил и ходил е
По земи далечни.
Кога той яви се, сички
На крака станаха,
И пред белите му власи
С почит замълчаха.
– „Чада! рече мъдрий старец
С очи насълзени,
Нека Бога благодарим
Сичките на колене.
Тая милост е велика,
Господ ни я праща!
Честит бил и дядо Анто
Руси пак да сряща.
Сто години що сънувах,
Днес видях на яве:
Дядо Иван от поганци
С кальч ни избавя.
Туй време благочестиво
Чакаме отдавна:
Русите са наши братя,
Вяра православна.
Хайде сега да ги срещнем
Хляб и сол земете,

Аз ще поднеса, а вие
Шапките свалете.
Моми венци да прикачват,
На техните пушки,
Та па всички да викате:
«Здравствуйте, братушки!»
Тъй сме Дибича срещали,
Тъй хората чинат...
Пригответе йоще нещо
Да хапнат, да пипнат...“
Видя Цеко срещачите,
Че тръгнаха дружино,
И душа му потрепера
Гузно, малодушно.
Не смя в тоз куп шумен себе
Цеко да приложи:
Народната обща радост
Да дели не може.
Чуди се и май се Цеко,
Съвестта гризе го;
Да стои ли, да бяга ли –
Що ще стане с него?
Мисли, мисли и най-после
Страхът го попари;
И към другий край уплашен
Той на бяг удари.
Той търча, задъхан, бледен,
Гологлав и рошав,
Гаче бяга в страх пред някой
Звяр невидим, лошав.
Призраци ужасно, черни
Вред му се изпречват,
И храстите оживяват
Пътя му препречват.
Но внезапно той се спира,
Нов го страх напада:
Той видя, че бил достигнал
Бялата грамада.
Крака му се подкасяват,

Той назад се дръпа...
 Но навред е страшно, грозно,
 По жарава стъпа.
 А пък миговете фъркат,
 Бедата пристига...
 Ето че на сред селото
 Облак прах се дига.
 И сулици, конье, хора
 И шапки червени,
 И удари към гората,
 Нейде да се дене.

* * *

Из селото вест се пръсна,
 Че кмета бегал е,
 И че сметка на сюрмаси
 Да даде не щял е.
 – „Дръжте, бре! Да фанем Цека!
 Дръжте този поразник!“
 Много гласове екнаха
 Сред общия празник.
 И потеря устрои се,
 Се отбор юнаци,
 И жар войнствен се събуди
 В тихите селяци.
 Един махат сопи, други
 Пушки, други вили,
 Дядо Анто със кросното
 Четата засили.
 И фукнаха за да стигнат
 Из гората Цека.
 Подир малко го сгасиха
 На една пътека.
 – „Издаднику! Поганецо!
 Дядо Анто вика,
 Обесете този Юда,
 На тая борика!“
 – „Не! извика Зелен-Горо,
 В яма да го фърлим!“

– „Не! друг рече, кожата му
С плява да напълним!“
– „Не!“ „С катран да го намажем!“
Тъй, отвърна пети, –
„Тая вечер на хорото
Той ще да ни свети!“
И очи им пушат пламен
Въз нещастни Цека,
Всяка смърт за тоз изедник
Види им се лека.
Изведнъжка тропот чу се.
Дружината млъкна...
Друга чета от бърдото
С шум пред тях изпъкна.
– „Стойте! Жив го оставете!
Видиш ли ме, дядо?“
Викна Камен и спусна се
С едно булче младо.
– „Камен! Цена! сички викат,
Не вярват очи си!
Камене, от дека идеш?
Цено, нали ти си?“
И се стискат и цалуват,
И от радост плачат,
И от Цена фереджето
По-скоро съблечат.
– „Братя! Ей мойта невеста! –
Пак се живи сбрахме!
Туй са моите момчета:
Днес я отървахме.
Халит-ага в пъкъл пратих;
Но той не бе първи...
С мъст душата си наситих
И ножа си с кърви.
А тогова да оставим, –
Нека жив да бъде.
Нашта радост да го мъчи,
Господ да го съди!“
И тръгнаха двете чети

С песни, вик назади,
Та сватбата да празнуват
На двамата млади.

* * *

От тогава веч минават
Месеци, години,
Много случки и преврати
Видеха очи ни.
А грамадата расте се
Неусетно, тайно
И камънте върху нея
Фърчат непрестайно.
Че сюрмашки сълзи клетки
Лесно не изсъхват,
Злите спомени в душата
Скоро не заглъхват...

1879. Берковица.

КРАЙ

Източник: Словото

Набиране: Светлана Младенова Соколова, юли 1999

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3768>]